1949-1974: 25 jaar MJD, „de wetsrol tussen de hellebaarden"

✱ ✱ ✱ In een zo omvangrijke en complexe organisatie als de krijgsmacht kan onmogelijk worden voorkomen dat het ene wapen of dienstvak aanzienlijk vaker en langer in het licht van de publiciteitsschijnwerpers treedt dan het andere. Het, noodzakelijkerwijs, uitgesproken dynamische karakter van een grote oefening in nationaal of internationaal verband leent zich uiteraard beter voor beeldbuis en voorpagina dan het veel minder spectaculaire, maar nochtans even essentiële, functioneren van een soepel werkend staforgaan met welks aard het nu eenmaal niet strookt opzien te baren of aan de weg te timmeren.
Er zal dan ook, over het algemeen, weinig aanleiding worden gevonden tot het „in centre-stage" plaatsen van hen aan wie men de bijrollen lijkt te hebben opgedragen: zij kunnen slechts in het gunstigste geval een bescheiden deel van de bloemen in ontvangst nemen wanneer er zich een bijzondere gelegenheid voordoet, zoals bijvoorbeeld een jubileum. Misschien zijn zij zelfs dan niet ingenomen met de ophef rond hun persoon, maar het zou toch wel als een ernstige nalatigheid moeten worden gezien als ook dán nog werd verzuimd een verdienstelijke medewerker voor het voetlicht te halen. Het is mede daarom dat in deze kolommen gaarne aandacht wordt besteed aan de herdenking van belangrijke momenten uit de geschiedenis van de krijgsmacht en haar deelorganisaties. Daarbij weegt de leeftijd van de jubilaris minder zwaar dan de simpele wens een gelegenheid te vinden om hem de verdiende hulde te brengen.

Een dergelijke gelegenheid nu blijkt zich te hebben voorgedaan op 1 mei van dit jaar, zonder dat daaraan overdreven veel ruchtbaarheid werd gegeven: het 25-jarige bestaan van het Dienstvak van de Militair-Juridische Dienst. De officiële grondslag voor deze feestelijke herdenking is te vinden in de Ministeriële Beschikking van 25 april 1949, welke is uitgegaan van het Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G2, onder nummer 1002, en opgenomen in de Legerorders 1949 onder no. 88 L-LM. In deze beschikking staat onder meer te lezen:

De Minister van Oorlog,
overwegende de wenselijkheid over te gaan tot het oprichten van . . . het Dienstvak van de juridische dienst, . . .
Gelet op het gestelde in het Koninklijk Besluit van 27 September 1946, nr. 27; bepaalt:
1. Op 1 Mei 1949 worden geacht te zijn opgericht . . . het Dienstvak van de juridische dienst;
2. Zodra de wettelijke bepalingen zulks toelaten zullen door de zorg van de Adjudant-Generaal worden ingedeeld: . . .
bij het Dienstvak van de militair juridische dienst het daartoe in aanmerking komend personeel van:
het Hoog militair gerechtshof, het Kabinet van de Minister van Oorlog, het Hoofdkwartier van de Generale Staf, de Staf van een militair gewest, een krijgsraad, een krijgsraad te velde.

Het zal de opmerkzame lezer niet zijn ontgaan dat in de aanhef van het document aan het dienstvak de naam wordt gegeven van „het Dienstvak van de juridische dienst", doch dat daarna de personeelsindeling wordt geregeld „bij het Dienstvak van de militair juridische dienst". Ongetwijfeld zou het interessant kunnen zijn, een discussie op touw te zetten over de vraag of nu sindsdien alle betrokkenen zijn geplaatst, overgeplaatst, bevorderd of ontslagen bij een niet bestaand dienstvak, dat desondanks voorspoedig is opgegroeid en in ruime kring erkenning en waardering heeft gevonden.
Hoe het ook zij, het staat wel vast dat met de oprichting van het dienstvak werd voorzien in een behoefte. Een summiere schets van de geschiedenis moge dat verduidelijken.

Vóór de Tweede Wereldoorlog kende onze krijgsmacht reeds een twee jaar durende universitaire opleiding voor meer uitgebreide juridische vorming van beroepsofficieren. Bovendien was er, sinds het midden van de dertiger jaren, het Dienstvak van de Reserve Officieren voor Algemene

Dienst, waarvan ook verscheidene juristen deel uitmaakten en waaruit in oorlogstijd de noodzakelijke aanvulling van het militair-justitiële apparaat zou moeten komen. Voor de juridische functies beschikte men derhalve over enerzijds beroepsofficieren die niet een volledige rechtenstudie hadden gevolgd, en anderzijds reserveofficieren wier militaire opleiding of ervaring vaak ontoereikend waren. Die onbevredigende situatie werkte nog door, toen na de oorlog onze krijgsmacht opnieuw moest worden opgebouwd, op aanzienlijk grotere leest bovendien. Weliswaar slaagde men erin, al improviserende het merendeel der problemen bevredigend op te lossen, maar het was niet raadzaam, daarop een systeem te baseren; de militair-juridische organisatie hing dan ook, vooral wat de mobilisatievoorbereiding betreft, nog steeds in de lucht. Daarin kon echter weldra verbetering worden gebracht toen de Chef van de Generale Staf tevens Bevelhebber der Landstrijdkrachten werd, en als zodanig Commanderend Generaal. Dat bracht het gehele militair-juridische takenpakket onder zijn verantwoordelijkheid, weshalve in zijn staf een daarmee belast orgaan moest worden ingebouwd. Uit die nucleus zou later het dienstvak groeien.

In de eerste naoorlogse jaren kon vrij gemakkelijk worden voorzien in de behoefte aan beroepsofficieren-jurist. Niet alleen hadden verschillende officieren inmiddels een volledige rechtenstudie gevolgd ter overbrugging van de tijdelijke stilstand in hun militaire loopbaan, maar bovendien hadden tal van reserveofficieren zó lang het uniform moeten dragen dat zij aan het opbouwen van een burgercarrière nauwelijks waren toegekomen, terwijl hun militaire ervaring, gevoegd bij hun juristenkwaliteit, hen alleszins aanvaardbaar maakte voor het beroepsofficierschap. Een nadeel van deze vrij snelle opbouw van het bestand aan beroepsofficieren-jurist was wel, dat er van een piramidale opbouw in rangen en leeftijden moeilijk kon worden gesproken. Bovendien moest worden voorzien in een regelmatige instroming voor de toekomst, alsmede in een redelijke carrièregang.

Vooral dat laatste had gemakkelijk tot struikelblok kunnen worden. Immers, om voor bevordering in aanmerking te kunnen komen dient de officier te voldoen aan bepaalde specifieke eisen van zijn wapen of dienstvak. Met name de eis van praktische dienst zou onoverkomelijke problemen stellen aan hen die in een specialistische functie werkzaam waren en niet wensten te berusten in een „afstraffen van hun specialisatie". Het kon dan ook niet anders of er móést wel een afzonderlijk dienstvak in het leven worden geroepen. Dat dienstvak is de thans jubilerende Militair Juridische Dienst, die reeds 25 jaar lang op voortreffelijke wijze heeft gefunctioneerd. De kwaliteit daarvan is verzekerd doordat hoge eisen worden gesteld aan allen die tot dit dienstvak mogen gaan behoren: uitsluitend uit de troep gerecruteerde officieren worden toegelaten die in het bezit zijn van de hoedanigheid van meester in de rechten, en die kunnen bogen op een militaire ervaring van ten minste 5 jaren dienst als officier (LaO 54133 code 78/13).

Daarnaast én daarboven staat echter een eis die steeds voor het dienstvak is blijven gelden sinds de eerste directeur, mr. H. H. A. de Graaff, die op 19 februari 1949 in een causerie voor de Militair Rechtelijke Vereniging als volgt formuleerde:

Ook in de M.J.D. zal een ieder er zich bij voortduring van bewust moeten zijn, dat die dienst er is voor het leger, voor de troep, en niet omgekeerd. De nog wel eens aanwezige ergernis over fouten, bij de troep gemaakt, zal moeten plaats maken voor de gezindheid om te willen helpen, om de moeilijkheden van de troep en van de troepencommandanten te leren kennen en begrijpen, om medewerking te verlenen waar die nodig kan zijn. Kortom, de Dienst zal werkelijk moeten dienen.

Welnu, díé richtlijn heeft de MJD nooit uit het oog verloren. Het past ons, voor dat dienen onze waardering uit te spreken aan de voor het voetlicht gehaalde jubilaris, en daaraan de wens toe te voegen dat het dienstvak nog tot in lengte van jaren op deze basis moge blijven functioneren!

